

Stefan Moysa

"Der fröhliche Wechsel und Streit. Grundzüge der Theologie Luthers", Theobald Beer, Einsiedeln 1980 : [recenzja]

Collectanea Theologica 51/4, 222-223

1981

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

W dalszym ciągu swoich rozważań Eicher omawia pewne współczesne systemy filozoficzne i teologiczne, przy czym kładzie nacisk na źródła, z których one powstały. Kolejno więc przedstawia teologię transcendentálną Rahnera, fenomenologię von Balthasara, teologię dialektyczną Karola Bartha, wykazując ich związki z myśleniem współczesnym, a zwłaszcza z niemiecką filozofią idealistyczną. Dużo uwagi poświęca też teologii politycznej Moltmanna i Metza i uważa ją za wyraz pracy teologicznej w konkretnych procesach uwolnienia człowieka.

Ostatni rozdział przedstawia pewne inspiracje dla współczesnego studium i analizy teologicznej. Tego rodzaju analiza winna pomóc do mówienia o Bogu w czasach, które stały się bez-bożne. Ma to być teologia proklamująca w sensie Pawłowym uwolnienie od prawa, grzechu i śmierci. Bóg uwalnia od tych mocy przez głoszenie niemocy krzyża. Uprawianie tego rodzaju teologii jest tylko możliwe w Duchu Świętym.

Książka stanowi próbę oryginalnego ujęcia zadań i charakteru teologii. Tę próbę należałoby umieścić blisko teologii Metza, gdyż, podobnie jak ona, całą teologię analizuje pod kątem widzenia praktycznego działania społecznego. Usiłowania takie są na pewno kontrowersyjne, jak wykazały to liczne krytyki teologii politycznej. Przez swoją jednak oryginalność i konsekwentne przeprowadzenie myśli, książka wiele wnosi do teologii i zasługuje na to, by teologowie zajęli się gruntownie postulatami tam wysuniętymi.

ks. Stefan Moysa SJ, Warszawa

Theobald BEER, *Der fröhliche Wechsel und Streit. Grundzüge der Theologie Martin Luthers*, Einsiedeln 1980, Johannes Verlag, s. 563.

Duże ekumeniczne znaczenie ma praca nad teologią Marcina Lutera, w której odkrywa się wciąż nowe aspekty pozwalające stwierdzić, że był on bliższy nurtu chrześcijaństwa powszechnego niż jego późniejsi interpretatorzy. Recenzowana książka opiera się między innymi na dokumentach odkrytych około roku 1900, ale dotąd prawie niewykorzystanych. Są to notatki Lutera z lektury Augustyna, Piotra Lombarda, Taulera i innych, które umożliwiają pewne nowe naświetlenia.

Autor skupia teologię Lutera wokół jednej myśli, wyrażonej przez tytuł: radosna zamiana i spór. Słowa te zaczerpnięte zostały z dzieła *O wolności chrześcijanina* (r. 1520) i mają wyrażać relacje między Chrystusem, a grzesznym człowiekiem. Przez wiarę dokonuje się między nimi przewidziana zamiana mocą której Chrystus bierze na siebie grzechy człowieka, a obdarza go swoimi dobrami.

W kolejnych rozdziałach autor przedstawia, jak dokonuje się ta zamiana. Dotyczy ona wprawdzie łaski. Człowiek otrzymuje całą łaskę i sprawiedliwość od Chrystusa, ale musi być potem jeszcze dalej oczyszczany. Stąd nauka o podwójnej łasce i o podwójnym usprawiedliwieniu. Odpowiada temu nauka o podwójnym grzechu: istnieje grzech odpuszczony przez udzielenie sprawiedliwości, ale pozostają jeszcze dalsze grzechy, które nadal podlegają odpuszczeniu.

Te założenia służą autorowi do przedstawienia w następnym rozdziale antropologii Lutera. Cechuje ją dualizm wynikający z nauki o podwójnej sprawiedliwości i podwójnym grzechu. Tego rodzaju dualizm można odnaleźć również w chrystologii Lutera. Mimo, że afirmuje on jedność Chrystusa, ale w jego ujęciu jest to raczej jedność funkcjonalna. Natomiast naturę boską i ludzką Chrystusa przedstawia on oddzielnie unikając zarazem spekulacji teologicznych na temat jedności osoby i dwoistości natur.

Pojęcie zamiany umożliwia pewną systematyzację nauki reformatora o Bogu. Według autora Luter rozróżnia Boga udzielającego się człowiekowi, a więc

dokonującego z nim zamiany i Boga samego w sobie, pozostającego w swoim majestacie. Wreszcie nauka o Trójcy Świętej, którą Luter przedstawia nie spekulatywnie, ale funkcjonalnie, jest również oparta na tym pojęciu zamiany. Tutaj ukazuje się, że różnice między nauką Lutera a katolicką sięgają — wbrew pozorom — aż do rdzenia teologii, jakimi są chrystologia i nauka o Trójcy Świętej.

Analiza autora jest dokonana z dużą kompetencją i uczciwością naukową. Rozważa on szczegółowo teksty i na nich się ściśle opiera, ograniczając własne dociekania do minimum. Nie powoduje się też fałszywym ekumenizmem, który zaciera różnice konfesyjne i pragnie za wszelką cenę ujrzeć u Lutera treści katolickie. Stąd też pochodzi naukowa wartość tej książki.

ks. Stefan Moysa SJ, Warszawa

Leo SCHEFFCZYK, *Glauben als Lebensinspiration. Gesammelte Schriften zur Theologie*, Einsiedeln 1980, Johannes Verlag, s. 456.

Jest to już drugi tom zebranych pism monachijskiego teologa, obejmujący artykuły dotyczące życia chrześcijańskiego i jego związku z prawdami dogmatycznymi. Autor zajmuje ponadto stanowisko wobec toczących się dziś sporów teologicznych i wobec tych wszystkich zdań, które kierują się tylko chęcią ułatwienia życia, a nie biorą wystarczająco pod uwagę danych Pisma Świętego i Tradycji.

Artykuły są ułożone według pewnych grup tematycznych. Pierwsza z nich dotyczy roli wiary w pośrednictwie między Bogiem a człowiekiem. Przewijają się tu dwa zasadnicze motywy. Pierwszy z nich polega na wyjaśnieniu struktury wiary. Wiara jest osobowym spotkaniem człowieka poszukującego zbawienia z Bogiem, który jedynie to zbawienie może mu zapewnić. Jednakże spotkanie osobowe musi znaleźć swój konieczny wyraz w twierdzeniach i zdaniach. Dlatego nie można oddzielić od siebie wiary personalistycznej i wiary nauczającej. Drugim momentem, na który Scheffczyk kładzie nacisk są motywy wiarogodności i sprawa uzasadnienia wiary. Uzasadnienie to nie stanowi oczywiście formalnej argumentacji, sprawia natomiast, że człowiek może w sposób rozumny obudzić akt wiary i odpowiedzieć na swoje powołanie w sposób odpowiedzialny i w pełni ludzki.

Artykuły drugiej grupy krążą wokół tematu spotkania człowieka z Bogiem. Zwraca w niej szczególną uwagę naprzód opracowanie bardziej filozoficznie ujęte, które przedstawia człowieka jako egzystencję pytającą ale równocześnie też odpowiadającą na Boże wezwanie. W innej artykule tej grupy podejmuje autor trudny problem stosunku łaski do działania człowieka. Łaska Boża jest suwerenna, zbawienie tylko od niej zależy i nie można powiedzieć aby pochodziło ono częściowo od Boga, a częściowo od człowieka. Jednakże ten ostatni jako rozumne i wolne stworzenie jest powołany do współpracy. Polega ona na otwarciu względem łaski, na gotowość do jej przyjęcia, na usunięciu przeszkód dla jej działania — przede wszystkim grzechu.

Trzecia grupa artykułów dotyczy wprost Chrystusa jako początku i Końca. Centralną pracą tutaj jest omówienie teologii krzyża i zmartwychwstania, pewien refleks większej książki na ten temat, którą swego czasu referowaliśmy naszym czytelnikom. Scheffczyk stoi na stanowisku, że zmartwychwstanie nie jest tylko uzupełnieniem krzyża, ale istotnym momentem odkupienia. Bez niego odkupienie pozostałoby tylko procesem jurydycznym, wykupieniem ludzkości z niewoli szatańskiej za cenę Chrystusowej krwi. W tej części autor zajmuje stanowisko wobec prądów negujących dziewictwo Matki Chrystusa czy też osłabiających jego znaczenie. Scheffczyk argumentuje nie tylko ze źródeł, ale przede wszystkim ze zbawczego znaczenia dziewictwa jako całkowitego oddania się Bogu.